

Между българските училища въ Цариградъ на първо мѣсто стои централното св. Кирилъ и Методий на Фенеръ. То било трикласно. Ученицитѣ му главно били деца на българи млѣкари, градинари, хлѣбари,... повече македонци.

Основни училища имало въ кварталитѣ: Айналж-чешме, (Пера), Вланга, Топъ-Капия, Орта-Къой, Кумъ-Капия и две въ околнитѣ села Чанакча и Тарфа.

Много българчета се учили и сеѣучели въ инороднитѣ училища: на о-въ Халки (въ грѣцкитѣ търговско и богословско училища), въ грѣцката велика школа на Куручешме, френското на Бебекъ, турското военно-медицинско, султанскиятъ лицей и американскиятъ Робертъ Колежъ.

Съ своето примѣрно поведение и трудолюбие ученицитѣ българчета привличали вниманието на всички свои учители и печелили тѣхнитѣ симпатии. Разбира се, изключения имало, ала — твърде рѣдки. Отпосле тѣзи ученици станаха достойни синове на България: видни книжовници, писатели, вестникари, лѣкари, богослови (архимандрити и владици), юристи, учители, инженери, офицери, държавни мъже и дипломати, пъкъ — и добри търговци. Изобщо на освободена България Цариградъ даде много и най-интелигентни и способни работни сили въ разнитѣ министерства и въ администрацията. Изъ цариградскитѣ училища излѣзоха и трима видни българи революционери презъ 1876 г.: Георги Измирлиевъ, Тодоръ А. Каблешловъ и Павелъ С. Бобековъ.

Въ Цариградъ, международенъ културенъ центъръ и съ много добри чужди печатници и съ богати търговци българи — и за българската книга имало благоприятни условия за развой. Наистина, тамъ начеватъ да се печататъ български книги едвамъ въ 1843 г. (следъ цѣли 37 години откато билъ напечатанъ Софрониевия Кириакодромионъ въ 1806 г., въ Римникъ): но въ кратко време Цариградъ по броя на напечатанитѣ въ него български книги надминалъ всички други градове, взети вкупомъ: въ него до 1877 г. включително (за периодъ отъ 35 години) намираме напечатани 509 български книги, 21 вестника и 5 списания, а тѣ съставляватъ 32% отъ всички (въ тѣхъ и вестници и списания) печатани въ другитѣ градове; тѣ сж повече отъ всички български книги печатани презъ годинитѣ 1806—1861. Първитѣ три напечатани въ Цариградъ (въ 1843 г.) българскитѣ книги сж: Лѣтний кригъ, Календаръ за 1843 г. отъ Огняновича и Служба на св. Харалампия, превелъ Р. Поповичъ. Тукъ излизатъ: първиятъ български вестникъ (въ 1848 г.) - „Цариградски вестникъ“, ред. Ив. Андреевъ (Богоровъ) и първото спис. „Български книжици“ (1858 г.), ред.